

Fogódzó orvosoknak az egyes és többes szám használatához

Alapszabály: Az állítmánynak az alannal megegyező számban kell állnia (az orvos műt, az orvosok műtenek).

A többes számú alannal akkor is egyeztetjük az állítmányt, ha utána egyes számú főneveket sorolunk fel; vagyis az állítmány ilyenkor is többes számban van:

Az ilyen jelleget a gének mellett más tényezők, mint táplálkozás, életforma, valamilyen betegség, gyógyszer, szennyeződés stb. határozzák meg. (Itt az alany a „más tényezők”, tehát az állítmány többes számú: határozzák meg.)

Összetett állítmányban a segédigét (volt, lesz, marad) számban és személyben, a névszói részt pedig számban egyeztetjük az alany számával és személyével:

Kovács doktor lelkiismeretes volt. Az orvosok lelkiismeretesek voltak.

Mennyiségjelzők. Utánuk az alany egyes számú, így az állítmány is.

- Határozott mennyiségjelzők:
*Tizenöt perc telt el, nem pedig *tizenöt percek teltek el; négy beteg várt vizsgálatra, nem pedig *négy betegek vártak vizsgálatra.* Hagyomány szerinti kivétel: *háromkirályok.* Ezt az egybeírás is jelzi.
- Határozatlan mennyiségjelzők:
*Számos beteg, nem pedig számos betegségek (a számos mennyiségjelzője az egyes számú főnévnek: betegség); sok oka van, nem pedig *sok okai vannak; több (többféle) előnnyel jár, nem pedig *több (többféle) előnnyelkel járnak.* De: *sokan (négyen) végezték a műtétet.* Hagyományos kivételek: *mindenszentek, X. Y. összes művei.*

Hasonlóan egyes számú az állítmány a mennyiséget kifejező birokos szerkezetek és a többi szó után is:

*A retrovírusok nagy része saját onkogénnel rendelkezik, így daganatképző tulajdonságú; nem pedig *rendelkeznek, illetve *tulajdonságúak.* Ha azt írjuk, hogy: *a retrovírusok saját onkogénnel rendelkeznek,* akkor a *tulajdonságúak* többes számú névszói állítmány a helyénvaló. *A betegek többsége még aznap hazamegy, nem pedig *hazamennek. A többi a kórházban tölti az éjszakát, nem pedig *töltik.* De: *A többiek a kórházban töltik az éjszakát.*

A mennyiségjelzős szerkezetre visszautaló tagmondatban lévő mutató vagy vonatkozó névmás többes számban áll:

*Háromféle válfajt különböztetnek meg; ezek nemzetközi neve isotype, allotype és idio-type.
Négy beteget, akiket...*

Az egyes szám használata többes értelemben nyelvünk egyik jellegzetessége.

Több azonosító jelző és egyes vagy többes jelzett szó. Az egyes vagy többes szám választásában az értelmezés segít.

A WD40 gomolyok állványként kötik még a DDB1 és a XAB1 fehérjét. A többes szám (*DDB1 és XAB1 fehérjéket*) azt jelentené, hogy ezekből egyszerre többet köt. A valóságban azonban egyszerre csak egy kapcsolódik, ezért használjuk az egyes számot.

Két vagy több egyes számú alanyból álló mellérendelés után az állítmány rendszerint egyes számú, de állhat többes számban is. (Ez is nyelvünk egyik sajátossága.)

- *Kovács és Szabó vagy Kovács, Szabó, Varga stb. ezt a kérdést alaposan tanulmányozta, de a tanulmányozták sem hibás.* *Az orvos és a műtősnő együtt végzi a műtétet, de az együtt végzik is megfelelő.* *Szabó és Kovács kitűnő sebész.* (Nem hibás, de nem szerencsés a többes szám: *sebészek.*)
- *A csípőér és a húgyvezeték többé-kevésbé párhuzamosak (párhuzamos) egymással vagy párhuzamosan futnak (fut) egymással.* (Itt az egymás kölcsönös névmás miatt szerencsésebb a többes szám használata, de nem helytelen az egyes szám sem.)

Az egyes vagy többes számú állítmány választásában gyakran az értelmi egyeztetés dönt, az orvosi nyelvben is:

- *Az MHC1 fehérjéket a HLAa, a HLAB és a HLAc gén képezi.* Ez azt jelenti, hogy három különböző gén képezi az MHC1 fehérjéket. *Az MHC1 fehérjéket a HLAa, a HLAB és a HLAc gének képezik.* A többes számmal akár úgy is lehetne érteni, hogy a HLAa, HLAB, HLAc is több gént foglal magában, vagyis háromnál több gén vesz részt az MHC1 fehérjék képzésében. Mivel ez nem felel meg a valóságnak, az egyértelműség miatt az egyes szám használata a megfelelő.

- *A tapazin a TAP szállítófehérjét társítja az MHC1 fehérjével; a kettőt az ERp57 és a kalretikulin rögzíti. Ezzel azt fejezzük ki, hogy a TAP-MHC1 kettőt az ERp57 és a kalretikulin egyaránt rögzítheti (akár külön-külön is).*

A tapazin a TAP szállítófehérjét társítja az MHC1 fehérjével; a kettőt az ERp57 és a kalretikulin (együtt) rögzítik. Itt arról van szó, hogy az ERp57 és a kalretikulin együttest alkotva rögzíti a kettős (külön hatástalanok).

Az alanyt és az állítmányt a tagmondatokon belül mindig formailag egyeztetjük. A tagmondaton túl lehet tartalmi, értelmezési egyeztetés.

A fokozó (enhancer) és a csendesítő (silencer) általában távol van az indítótól (promoter), akár 2–3 M bázispárnyira; hurokalakítással kapcsolódnak az indítóhoz. Mindkét tagmondatban formai egyeztetés van, a tagmondaton túl tartalmi, ezért használunk a másodikban többes számot.

WD40 ismétlet fehérjék az egyik legnagyobb fehérjecsalcád; számos sejtfolyamatban (jelátvitel, átírásszabályozás, sejtör, önfalás, sejtvédeget) vesznek részt.

Több egyes számú alanyt tartalmazó vagy jelentő tagmondat utáni személys vagy vonatkozó névmás többes számú:

Ilyen vizsgálatokat Kovács és Szabó már végzett évekkkel ezelőtt, ők a ráksejteket tanulmányozták.

Kovács és Szabó, akik már végeztek...

A csípőér és a húgyvezeték, amelyek...

Hat OB-hajtékot (oligonucleotide/oligosaccharide binding) tartalmaz DNS-kötő gomolyokkal (DBDs A-F [DNA-binding domains A-F]; a DBD A, B, C, F az RPA1-en, a DBD D az RPA2-n, a DBD E pedig az RPA3-on van; ezek kötik az egyszálú DNS-hez.

Több egyes számú alanyt tartalmazó tagmondatot követő tagmondatban az egyes számú alanyokra többes számban utalunk:

Az XPB és az XPD a TFIIh sarkallóegysége, de szerepük van a többi fehérje társításában is.

Egyes és többes számú alany társulása. Az állítmány szokásosan többes számban áll:

*Kovács és munkatársai ezt már korábban közölték, nem pedig *közölte.*

Az orvos és a nővérek mentették meg a beteget.

A nővérek és az orvos mentették meg a beteget. Ha a többes számú alany van elől, az egyes számú pedig utána, lehetséges, de nem szerencsés az egyes számú állítmány írása: *A nővérek és az orvos mentette meg a beteget.*

„A nyelvújítás szó tehát [...] nemcsak egy [...] nagy jelentőségű mozgalmat jelöl, hanem korszakos, történeti jelentősége mellett a maga korán túl utaló örök példamutatást és szüntelen kötelezettséget is.

Örök nyelvújítás! Egyet jelent ez nyelvünknek a múlt időtlen távolából induló, az arasznyi jelenben és a jövő végtelenségében folytatódó élni akarásával.”

Szabó T. Attila *A nyelvművelés ösvényein*, 1975

„Szükséges, hogy az író tehetségét támogassa, védje és fejlessze egy közelebről meg nem határozható valami, amit az író nyelvi lelkiismeretének nevezünk. Az az érzés, hogy midőn ezekhez, talán százezrekhez beszél, ő a magyar nyelv épségének őre és fejlesztője, olvasói nyelvi tudásának irányítója.”

Balassa József *A magyar nyelv életrajza*, 1937

„Igen, a könyv elpusztul; de a hang, amely megszólalt benne, kihangzik az időben, emberek lelkében visszhangzik és remeg tovább, akkor is, mikor szerzőjének a nevét a kutya sem tudja már. [...] Irtóztos felelősség tehát egy könyv.”

Márai Sándor *Ujjgyakorlat*, 1936